Arkivbladet

Information från Föreningsarkivet Västernorrland Julen 2011

God Jul & Gott Nytt År

önskar

Föreningsarkivet Västernorrland

Föreningsarkivet Västernorrland - En arbetsplats som verkar för jämställdhet och välkomnar mångfald.
Övre raden från vänter: Peter Olsson, Ann-Britt Nilsson, Kerstin Mossberg, Petra Forsberg.
Nedre raden från vänster: Ulrika Hådén, Carina Eklund, Torgny Kemper.
Till höger: Linnèa Hådén som var frånvarande vid fotograferingstillfället.
Foto: Frida Hådén.

Arkivens Dag den 12 november 2011

Härnösand

På Arkivcentrum Nord höll bokbindare Kristine Novika-Svensson en föreläsning om ”Boken som konst – om historiska bokband som inspiration till ny bokkonst” mycket intressant och så var även de utställningar som färdigställts av arkivchefen och Torgny Kemper.

FV presenterade konst ur arkiven på tre olika platser på Arkivcentrum Nord. I forskarsalen fanns tre montrar, två med material från Härnösands konstförening, där bl a sovjetiska kulturdagar 1983 presenterades . En med konstnären Bengt Lindströms illustration i en gammal gästbok tillhörande Härnösands Skid- och friluftsfrämjande.

Dessutom togs Bror Bodinghs Ångermanlandillustrationer i form av vykort fram, det uppskattades mycket av besökarna. En tredje utställning som placerats inne i arkivlokalen bestod av fotograferade affischer från föreningsarkivet affischsamling, det finns ca 6-7000. Dessutom fanns FV:s rollup och fotografier av fanor och standar från fansamlingen, t ex nykterhetslogen Garibaldi, Elias Sehlstedt och fackföreningen på Tobaksmonopolet i Härnösand.

Här syns Daniel Nordin NIN, Torgny Kemper FV och Stefan Berggren från Härnösands Kommunarkiv under Arkivens dag. Foto: Annika Alke.

Bo Anders Öberg och Torgny Kemper höll i FV:s utställningar i Härnösand på ACN. Antalet besökare var endast 40 personer, men de personer som kom och tittade på utställningarna och lyssnade på föredraget var mycket nöjda..

Vid Strengbergs tobaksfabrik i Härnösand bildades den 21 september 1907 avd 30 av Internationella Tobaksindustriarbetareförbundet med 58 medlemmar. 1923 blev avdelningen nr 5 av Svenska Tobaksindustriarbetareförbundet. Lägg märke till att fanmålaren målat feta cigarrer som bolmar och ryker.

Sundsvall

I Sundsvall var besöksantalet betydligt större. Som vanligt var hela Kulturmagasinet Vidöppet och det har blivit ett begrepp för sundsvallsborna som då besöker sitt ”vardagsrum”. Över 3 500 personer kom till Kulturmagasinet under dagen.

Föreläsningar i programsalen med Barbro Björk som pratade om ”Konsten och livet” och Kubikenborgs skolas intresseförening berättade om området vid Kuben. Där var programsalen sprängfylld, hela 93 personer tog plats.

Ovan: En modell över spårvägstrafiken i Sundsvall.
Till vänster: Åsa Granath och Kerstin Boman från forskargrupperna om Sundsvall på 1950- och 1960-talet.
Foto: Linnéa Hådén.

Forskargrupperna hade tagit plats i en av studielokalerna - Sylphide - och presenterade bok nummer två som handlar om lekar och idrott under 1950- och 1960-talen. Se annan artikel i Arkivbladet. I Nordstjernan visades fotografier, modeller och bildband över spårvägstrafiken i Sundsvall, det var mycket populärt. Släktforska kunde man göra med hjälp av Midälva Genealogiska förening.

Utställningen vid expeditionen på Medelpadsarkiv om Målaremästare J A Holmberg med fotografier, ritningar, levnadshistoria, två standar osv blev av stort intresse för besökare tillsammans med ett bildspel om 1950- och 1960-talet Sundsvall. Uppskattningsvis rörde sig säkert 500 personer på Medelpadsarkiv och studievåningen. De som arbetade var Kerstin Mossberg, Ulrika Hådén, Ann-Britt Nilsson och Linnéa Hådén alla från FV. Lena Nygren Sundsvalls kommun var huvudansvarig för arrangemanget.

Samtidigt invigdes Sundsvalls Museums fotoarkiv där intresserade nu får en mer lättillgänglig ingång. Fotoarkivet finns också digitalt på:
www.digitaltmuseum.se

Linnéa Hådén framför utställningen om målaremästare Holmberg på Norrmalm.
Foto: Kjell Svensson.

Målarmästare J. A. Holmberg på Norrmalm

På Medelpadsarkiv pågår just nu en utställning om målarmästaren Johan August Holmberg. Han gjorde sig känd i Sundsvallsregionen som målare av interiörer, skyltar och fanor. I källorna beskrivs han som en glad man som höll sig spänstig in i det sista. Han var bland annat med att grunda Sundsvalls Arbetares Sångförening.

Holmberg föddes 1866 i en fiskarefamilj i Köpmanholmen i Nätra och fick som den ende sonen bland fem döttrar tidigt börja hjälpa till ute på havet. Som trettonåring började Holmberg lära hos målarmästare Nyberg i hembyn. Av Nyberg fick han stryk när han inte varit tillräckligt noga. Enligt egen utsago slarvade han sedan den dagen aldrig. Två år senare for han med två kronor på fickan till Örnsköldsvik för att börja hos en äldre mästare. Holmberg var då femton år och tyckte att det var en riktigt stor stad han kommit till. Här började han med skyltmålning och fick till slut förtroendet att måla med äkta guldfärg.

Som 20-åring kom J. A. till Sundsvall där han bodde och lärde hos målarmästare Boman, som främst sysslade med möbelmålning. Han förlorade alla sina ägodelar i sundsvallsbranden 1888 och var en av de många Sundsvallsbor som fick nödhjälp för att klara levernet. En kort tid bodde han med en kamrat i en vedbod, där dagsljuset silade in mellan springorna i väggen. Åren efter branden arbetade han för målarmästarna Per Berglund och Arthelius samt för firman Grabow och Eklund.

Holmberg föddes 1866 i Köpmanholmen i Nätra socken och var verksam i Sundsvall till sin död 1951. Sin långa ålder tackade han trapetsen och sången för.
Bildkälla: Sundsvalls Museum.

Detta standar har Holmberg bevisligen målat själv, tyvärr signerade han inte alltid sina fanor. Standaret tillhörde Väg och vattenbyggnadsarbetareförbundet nr 31.

1908 startade Holmberg sin egen målerirörelse. Han huserade i många år på Skepparegatan 20. I dessa Norrmalmskvarter längs Selångersån huserade flera hant-verkare och konstnärer. 1913 blev Anders Olof Andersson delägare. Målarverkstaden togs sedermera över av Målar-Calle, eller Carl Nilsson. Förutom skyltar och fanor målade Holmberg tavlor med stads- och naturmotiv. Även porträtt av kända personligheter trollades fram under penseln, bland annat på dåvarande kungen och Per Albin Hansson. Interiörmålerierna i Tors lokal på Alnö, i numera rivna Café Blå Porten på Fläsian och delar av målningarna i Stadshussalongen är gjorda av Holmberg.

Holmberg gifte sig 1891 med Brita Olava Lindberg från Ragunda. Tillsammans fick de fyra döttrar. 1915 blev han änkeman men gifte om sig år 1919 med den nitton år yngre Sigrid Maria Henriksson. Hon flyttade dock till Stockholm efter bara fem år. I Sundsvalls Tidning från den 22 april 1941 kan vi läsa att Holmberg vid sin 75-årsdag fortfarande var yrkesverksam och på alerten. Bland annat står det: ” Livet blir aldrig tröstlöst om man tar vara på sångens gåva, säger han och detta skall man göra inte bara vid festliga tillfällen utan även under arbetet. Trapetsen hjälper en att hålla sig spänstig, säger han vidare, och det händer aldrig att jag någon dag börjar mitt arbete utan att först ha mjukat upp kroppen med några rörelser i trapetsen.”

På ålderns höst bodde Holmberg hos sin dotter i Surahammar. När livet gick mot sitt slut ville han än en gång se Sundsvall, en önskan som också uppfylldes. J. A. Holmberg avled 1951.

Linnéa Hådén.

Ute på fältet

Föreningen nr 1009 Friskt mod av IOGT-NTO inbjöd Föreningsarkivet Västernorrland i höstas till Godtemplarlokalen i Kramfors. De ville få förbättrade kunskaper i arkivhantering och det ställde vi naturligtvis upp på.

Stående från vänster: Margit Ulander, Maud Stenberg, Kerstin Amnell, Jan-Åke Amnell och Föreningsarkivets ordförande Bo-Anders Öberg.
Sittande: Sven-Åke Sjödin.
Foto: Ulrika Hådén.

Nya leveranser

Under det senaste halvåret har bland annat följande föreningar lämnat in handlingar:

Helgums Baptistförsamling med ungdoms- och mödraföreningars arkiv. Församlingen bildades redan 1857, vilket var mycket tidigt. Församlingen är fortfarande en aktiv församling.
Styrnäs Baptistförsamling som bildades 1867 och avslutades 1992.
Medelpads Ishockeyförbund.
Tunadals Idrottsförening.
Söråkers Idrottsförening.

Som synes har flera idrottsföreningar lämnat in sina handlingar men vi saknar fortfarande många, många… Idrottsarkivprojektet fortsätter, just nu så finns FV med i styrelsen för Västernorrlands Idrottshistoriska Sällskap.

Leveransstopp

Under året har antalet arkivinlämningar varit mycket stora. Cirka 150 hyllmeter har kommit in till depåerna i Härnösand och Sundsvall. Med anledning av detta har vi nu leveransstopp.

Vi väntar på nya arkivlokaler. Vi ber om överseende och hoppas kunna öppna för nya inlämningar när det gått någon månad på nästa år. Detta gäller framför allt för Sundsvall och Medelpadsinlämningar men kan gälla även för Härnösand vid stora leveranser.

Du kan alltid ringa och fråga. Petra Forsberg och Carina Eklund i Sundsvall 060-19 14 79 kl. 8-10 och Torgny Kemper i Härnösand 010-476 80 75.

Minnesspår

För fjärde terminen i rad anordnades under hösten ”Minnesspår - En serie kaféprogram med föreläsningar för dig som är nyfiken på vår historia”. Platsen har hela tiden varit programsalen i Kulturmagasinet i Sundsvall.

Den 11 oktober föreläste Ulrika Hådén om frikyrkorna i Sundsvall under rubriken ”Ovan där randas morgonen” och Christer Sjögren hördes sjunga sången ”Ovan där…” på skiva förstås varvid många sjöng med, det blev en trevlig stämning i lokalen.

Föreläsningen var upplagd som en vandring mellan frikyrkorna i staden, precis som under de årliga sommarvandringarna. Sundsvall har många frikyrkor samlade på ett litet geografiskt område i stenstaden. Kapellen eller kyrkorna som man säger numera är oftast från slutet av 1800-talet och varierar från vackra basilikor som Missionskyrkan till funktionalistiska som Pingstkyrkan.

Ovan: Betlehemskyrkan byggdes som en åttkantig basilika. Arkitekt var Natanael Källander som var stadsarkitekt i Sundsvall. Kyrkan invigdes 1916.
Nedan: Sundsvalls Filadelfiaförsamling köpte Mjölkcentralens byggnad 1947. Den är ritad av Natanael Källander och byggd i 20-tals klassicism. Dock räckte inte möteslokalen till. Den nya delen invigdes 1957, byggd i modifierad funktionalistiskt stil, arkitekt var Birger Lindberg.
Foto: Linnéa Hådén.

1857 bildades den första frikyrkliga församlingen i staden trots konventikelplakatet som förbjöd religiösa sammankomster utanför statskyrkan. Sundsvalls Baptistförsamling var ett faktum. Men det kostade på att vara lagbrytare; landsförvisning, böter, fängelsestraff var vanligt. Baptistpastor Heidenberg anhölls t.ex. 16 gånger samt häktades 13. Men det gick inte i längden att stoppa denna våg och konventikelplakatet togs bort 1858.

Man kan lugnt säga att frireligiösa och nykterister startade demokratiseringsprocessen i Sverige eftersom att man här gavs möjlighet att lära sig demokrati som arbetssätt och att man dessutom fick driva sina egna frågor.

Många av kapellen strök med i den stora branden 1888. Baptistförsamlingens Elimkyrka stod dock kvar och restaurerades 1890. År 1891 invigdes Sjömanskapellet som ritades av den kände arkitekten Gustaf Hermansson som också ritade Gustav Adolfskyrkan och en mängd andra hus, närmare 20. 1892 invigdes Metodistkyrkan Betania. 1916 invigdes Betlehemskyrkan för Missionsförsamlingen. Både svenska och internationella frälsningsarmén hade sin hemvist i staden och har det fortfarande. Den enda församling som inte finns kvar är metodisternas, den upphörde år 1989. kapellet står dock kvar även om interiören är förändrad.

Synagoga fanns mellan 1903-1936 då den mosaiska församlingen upphörde. St. Olofs Katolska församling som bildades 1955 flyttade från Bergsgatan/Nybrogatan 2007 till den stora Nackstakyrkan som de köpte av GA-församlingen.

Den 22 november föreläste förre chefredaktören på Dagbladet/ Nya Samhället Peter Swedenmark om en ”Guidad tur längs minnets spår”. Han är numera frilandsjournalist. Peter säger sig ha växt upp i folkhemmet på Sallyhillsvägen 33. Mamma var hemmafru, Pappa jobbade. Man solade under kvartslampa och inte i Grekland. Och familjen Lohman, som skaffade tv, fick finna sig i att ha stora rummet fullt av grannar. Det var 1950-tal och det fanns framtidstro.

Peter uppehöll sig länge runt Ture Nerman, journalist på Dagbladet som träffade Lenin i Stockholm och som utvecklades från nazistmotståndare till mörkblå USA-anhängare under Vietnamkriget.

Historier längs ån med Tina Johansson blev tyvärr inställt men kommer under våren då föreläsningarna i Minnesspårs regi fortsätter. Arrangör är Kulturmagasinet och Föreningsarkivet Västernorrland.

Bror Bodingh och Ångermanland

Bror Bodingh föddes 1859 i Stigsjö i Ångermanland. Han gifte sig och bosatte sig i Nolby i Njurunda. Bror var konstnär och ägnade sig bland annat åt vykortstecknande och han blev gårdstecknare som åkte runt och tecknade bilder på offentliga byggnader, kyrkor, stationer, fabriker och gårdar och mycket annat. Han tecknade med speciella pennor och tryckte därefter korten i en så kallad hektograferingsapparat som maximalt kunde kopiera upp emot hundratalet vykort åt gången.

Han for inte bara omkring i Västernorrland och västerbotten utan även i Närke, Uppland och Västmanland.

Föreningsarkivet har cirka 2200 vykort, de är också digitaliserade.

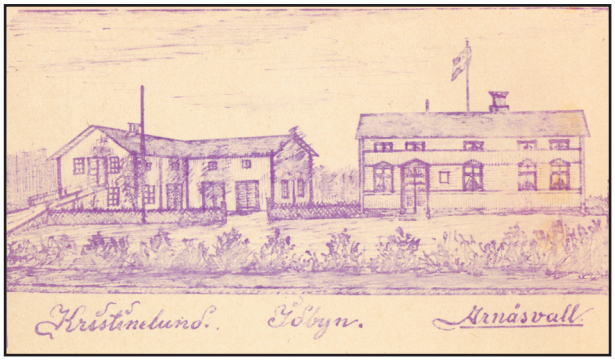

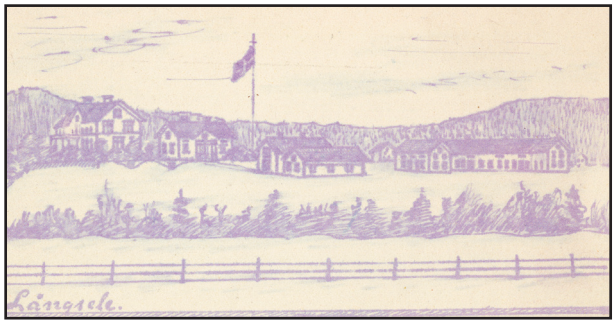

Ett urval av Bror Bodinhs Ångermanlandsmotiv.
Ovan: Utanede samt Arnäsvall
Till vänster: Långsele samt Häggdånger.

Föreningsevent på Lögdö bruk, Timrå

Sista söndagen i augusti som var en regnig dag, arrangerades Timrås första föreningsevent på Lögdö bruk i Timrå. Tillsammans med Medelpads kattklubb, Söråkers trädgårdssällskap och Timrå riksteaterförening och andra visade Föreningsarkivet Västernorrland upp sig för att marknadsföra sig och knyta kontakter med andra föreningar. Det är viktigt att visa att FV finns till för föreningarnas skull i Västernorrland.

Petra Forsberg syns här med Föreningsarkivets vackra fanor, affischer och trycksaker.
Foto: Ulrika Hådén.

Ulrikas julklappstips

Bland pappersdockor, slangbellor och halvrör….
Lek- och idrottsminnen från Sundsvallstrakten

Ifjol kom den första boken ut, som handlade om de första jobben som t ex barnflicka och springpojke. Boken som forskargrupper har skrivit utifrån sina egna minnen. Denna gång berättar och minns de hur de lekte med pappersdockor, slangbellor, halvrör, pyrror, sparktåg, hopprep, käpphästar och plastpickadoller. Här finns berättelser från dem som var med på 1940-, 1950- och 1960-talen. Glimtar från Sundsvall på den tiden.

En av skrivarna berättar om hur det var att honka efter bussen. Han hade ena pjäxan i backen och den andra på kofångaren och så höll han sig fast i cykelstället längst bak på bussen. En gång fick han en utskällning av pappan eftersom den ena nyhalvsulade pjäxan var helt utsliten efter bara några dagar.

Mycket var annorlunda. Att honka efter bussen gör man inte idag, det är alldeles för farligt. Inte heller åker man i iskanor över Berggatan ner mot järnvägen, vilket förefaller helt livsfarligt, men trafiken var ju helt annorlunda mot nu. Men att barn var ute och lekte mycket mer då än nu är nog bara att konstatera. Och att de gärna gjorde saker som föräldrarna inte hade en aning om.

Många igenkännande ögonblick får man, jag växte också upp på 50-60-talen. Påtagligt är att vi hittade själva

på allting, det var ingen vuxen som gjorde hoppbackar eller höjdhopp, det fick vi fixa själva. Idrottsutövningen var spontan på gott och ont, inte lika organiserad som nu.

Boken finns att köpa på Medelpadsarkiv eller Kulturmagasinets museishop. Priset är 50 kronor.

Nya medlemmar 2011

Tillsammans har 15 föreningar sökt medlemskap i Föreningsarkivet Västernorrland under året:

Föreningen Norden, Sollefteåavdelningen
Medelpads Ishockeyförbund
Söråkers IF
Jägareförbundet Mitt Norrland
Örnsköldsviks socialdemokratiska Arbetarekommun

Nora skogs Missionsförsamling
Lions Club Härnösand
Härnösands Missionsförsamling
Vänsterpartiet Kramfors
Medelpads fotbollsförbund
SAIK
Sundsvalls djurhem
Miljöpartiet De Gröna i Sundsvalls kommun
Skogs Hembygdsförening
ABF Västernorrland

Vi hälsar dem alla hjärtligt välkomna!

Föreningsarkivet Västernorrland

Postadress: Norrmalmsgatan 4, 851 85 Sundsvall

Besöksadresser:
Sundsvall
Medelpadsarkiv, Kulturmagasinet
Härnösand
Arkivcentrum Nord, Kusthöjden

Tfn:
060-19 18 75, forskning
060-19 14 79, leveranser
060-19 14 77, arkivchef Ulrika Hådén
010-476 80 75

epost: foreningsarkivet@sundsvall.se
hemsida: www.foreningsarkivet.se

Layout: Ann-Britt Nilsson **Redaktör:** Ulrika Hådén **Tryck:** Sundsvalls kommuntryckeri